

פרק 8

שירות צבאי ושירות אזרחי-לאומי

אוגדן זכויות לילדים ובוגרים עם מוגבלות פיזית

איל"ן - איגוד ישראלי לילדים נפגעים (ע"ר) בשיתוף נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, משרד המשפטים, והקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלות, האוניברסיטה העברית

8. שירות צבאי ושירות אזרחי-לאומי

שירות צבאי בישראל הוא חלק מההוויה הישראלית.

השירות משמש הכנה לחיים ומאפשר התנסות מעשית חשובה בגיבוש הזהות המקצועית של הנער והנערה, מחזק את הזהות הישראלית ותורם רבות במגוון תחומים.

לצעירים עם מוגבלות משמעות הגיוס גדולה עוד יותר, משום שהשירות בצבא מאפשר שילוב בחברה ותורם לחיים עצמאיים תרומה ניכרת.

הניסיון שהצטבר עד כה מראה כי התאמתה של תוכנית השירות לצורכיהם המסוימים של הצעירים עם המוגבלות חיונית לשם הצלחה רציפה ומיטבית במשימות הגיוס, בשירות עצמו ובהשתלבות בחיים האזרחיים.

8.1 פטור על רקע רפואי

★ מהי הזכות?

מועמדים לשירות ביטחון שעברו את ההליכים הרפואיים וקיבלו פרופיל 21, שמשמעותו אי-כשירות לשירות על פי חוק שירות ביטחון, יקבלו פטור משירות צבאי מסיבות רפואיות.

👉 מי זכאי?

זכאות לפרופיל 21 ניתנת בין היתר בשל בעיות רפואיות שהופכות את המועמד לשירות צבאי לבלתי כשיר לשירות. את הפטור נותנת ועדה רפואית של צה"ל הקובעת בהתאם לבדיקת רפואית ובשיקול דעת אם האדם כשיר רפואית לשירות בצה"ל.

בתעודת הפטור יהיה כתוב שהפטור ניתן בגלל אי-כושר, ולא יופיע פירוט של הסיבה הרפואית לפטור.

✔ כיצד אפשר לממש את הזכות?

ככלל, המוסד לביטוח לאומי מעביר לצה"ל מידע רפואי על מועמדים לשירות ביטחון הזכאים לגמלת ילד נכה. אם המידע הועבר מהביטוח הלאומי עוד בטרם מלאו לצעירים 16 וחצי, לא יישלח אליהם זימון לצו הראשון, והם יעברו למסלול פטור ללא נוכחות. אם המועמדים לשירות צבאי אינם מקבלים גמלת נכות, תערוך את הבדיקה ועדה רפואית בצה"ל.

אם מעוניינים שלא יישלח זימון לצו הראשון, מומלץ ליצור קשר עם יחידת מיטב בחיגו מקוצר 1111 ולעקוב אחר הנחיותיה.

8.2. התנדבות לשירות צבאי לבעלי פרופיל 21

★ מהי הזכות?

בעלי פרופיל 21 יכולים לבקש להתנדב לשירות, והצבא ראוי לסרב או לקבל את הבקשה. המתנדבים נחשבים חיילים ככלל חיילי צה"ל, וחלות עליהם כל החובות והזכויות החלות על משרתי החובה בכפוף למגבלות הרפואיות שקבעה להם מפקדת קצין רפואה ראשי (מקרפ"ר), למעט שירותי הבריאות שמקבלים בקופות החולים מחוץ למערכת הצבאית.

בעבור מתנדבים פתוחים בצה"ל כ-150 תפקידים, ואפשר להשתבץ אליהם בהתאם לסעיפי הליקוי האישיים.

🔍 **אפשר לעיין ברשימת התפקידים המלאה באתר מיטב: www.bit.ly/profil25**

👉 מי זכאי?

חיילים שנקבע להם פרופיל 21 ומעוניינים להתנדב לצה"ל, וצה"ל אישר את התנדבותם.

✅ כיצד אפשר לממש את הזכות?

◀ פתיחת תיק התנדבות

עם קבלת הפטור בלשכת הגיוס עומדת בפני המועמדים הבחירה אם לפתוח תיק התנדבות באותו מעמד. פתיחת תיק התנדבות אפשרית עד גיל 24 הן לבנים הן לבנות. עם פתיחת התיק יצטרכו המועמדים להעביר לצבא מסמכים מגורמים רפואיים. יש לשלוח אותם לכתובת הדוא"ל meitav@idf.gov.il.

לאחר קבלת המסמכים הם מועברים לגורמים רפואיים מקצועיים בצה"ל, וגורמים אלו בוחנים אם אפשר לאשר קבלת פרופיל 25 – פרופיל הקובע כשירות להתנדבות.

תהליך אישור בקשת ההתנדבות נמשך עד כחצי שנה (אם ההתנדבות היא על רקע פטור מרקע רפואי, התהליך נמשך שלושה חודשים, ואם על רקע פטור מרקע נפשי, התהליך נמשך חמישה חודשים), לכן רצוי להגיש את בקשת ההתנדבות מייד עם קבלת הפטור. אין צורך לחכות שתעודת הפטור תגיע בדואר, די שהפטור מעודכן במערכת.

◀ הליכי השיבוץ

כאשר האישור לפרופיל 25 ניתן, מדור שירות ייחודי (ש"י) בלשכת הגיוס ברשת מתחיל בהליכי השיבוץ.

הליכי השיבוץ מתחילים בריאיון אישי שנועד להכיר את המועמדים בצורה הטובה ביותר ולהבין את יכולותיהם והעדפותיהם האישיות לצד המגבלות הרפואיות שקבעו להם הגורמים הרפואיים בצה"ל. בעקבות הריאיון ולאחר שקלול מכלול הנתונים האישיים והרפואיים, תוצאות הריאיון וצורכי המערכת ישובצו המועמדים המתנדבים.

טירונות המתנדבים אינה חובה, ולא בכל מחזור גיוס נערכת טירונות מתנדבים. אם נערכת טירונות, היא מתקיימת במגוון בסיסים ברחבי הארץ. הטירונות עיונית בלבד ונמשכת כחמישה ימים. תנאי יומיות בטירונות מתקיימים לבעלי פטור ללינה ביתית. לאחר הטירונות נציגי המוסד לביטוח לאומי מציגים לפני החיילים את תוכניות השיקום המוצעות להם מטעם הביטוח הלאומי.

אפשר להתייעץ עם מרכז השירות של יחידת מיטב בשעות הפעילות: ⓘ

קו למלש"ב המתנדב 1111 (שלוחה 1);

חיילים בשירות – קו לחייל המתנדב 03-7387191.

8.3. תוכניות לשילוב צעירים עם מוגבלות בצבא

תוכנית שיבולים – השתלבות צעירים עם מוגבלות במכינות קדם-צבאיות

תוכנית שיבולים נועדה לאפשר לצעירים עם מוגבלות להשתתף במערך המכינות הקדם-צבאיות בהכנה לשירות צבאי משמעותי. ההשתתפות בתוכנית ללא תשלום. עם זאת ההשתתפות בפעילויות המכינה עצמה כרוכה בתשלום חודשי בחלק מהמכינות.

◀ מהם עיקרי התוכנית?

1. תהליכי מיון מותאמים ומונגשים;
2. הכשרה לצוות המכינה;
3. בניית תוכנית אישית;
4. הנגשות והתאמות בהתאם לסוג המוגבלות;
5. סיוע במיצוי הזכויות;
6. מאגר ציוד הנגשה ליום-יום וליציאה לטיולים;
7. סיוע בהכוונה לשירות משמעותי בצה"ל ובליווי השירות.

◀ נתני השירות

מועצת המכינות הקדם-צבאיות בשותפות עם ג'וינט-אשלים, משרד החינוך, משרד הרווחה, משרד הבריאות, משרד הביטחון, המוסד לביטוח לאומי, קרן משפחת רודמן ופדרציית ניו יורק.

מי זכאי להשתתף בתוכנית?

◀ צעירים העומדים בכל התנאים האלה:

1. בוגרי החינוך הרגיל או החינוך המיוחד;
 2. עם מוגבלות פיזית, חושית, קוגניטיבית או נפשית או לקויות למידה מורכבות;
 3. מתכוונים להתגייס או להתנדב לצה"ל;
 4. עומדים בדרישות הקבלה של המכינה לאחר ביצוע ההתאמות הנדרשות;
- במקרים מסוימים לצורך קבלת הזכאות והמימון תידרש הכרה של משרד הרווחה באמצעות המחלקה לשירותים חברתיים.

◀ מהו תהליך הקבלה לתוכנית?

יש לפנות אל מנהלי התוכנית. ראו פרטי יצירת קשר באתר מועצת המכינות: www.bit.ly/shibolimproject.

◀ עלות

1. ההשתתפות בתוכנית היא ללא תשלום;
2. בחלק מהמכינות ההשתתפות בפעילויות המכינה עצמה כרוכה בתשלום חודשי.

תוכנית מגשימים חלום – מתגייסים לצה"ל – לצעירים עם צרכים מיוחדים

צעירים עם צרכים מיוחדים יכולים להתנדב לשירות בצה"ל במסגרת תומכת הכוללת מגורים.

◀ מהם עיקרי התוכנית?

1. השירות נמשך כארבע שנים – שנה של התנדבות אזרחית ועד שלוש שנות גיוס – ובמהלכן המתנדבים מתגוררים בדיור מוגן בקהילה. התפקידים המוצעים יהיו בבסיס חיל האוויר ובפיקוד העורף.
2. שיתוף המתנדבים בחוויית השירות הצבאי מאפשר להם להרגיש כמו כולם ומסייע להם בהכנה לחיים עצמאיים.
3. המתנדבים עוברים מסלול גדנ"ע של ארבעה ימים (טירונות) וגיבוש קבוצתי בהנחיית אנשי מקצוע.
4. בסיום הגדנ"ע המתנדבים נקלטים בבסיס ומשתלבים כחלק מכוח האדם במגוון תפקידים כגון הכנת ערכות מגן, עבודה בימ"חים, שק"ם, מחסנים לוגיסטיים, כלבנות, מעבדות, בית דפוס, מטבח, מגרסה ועוד.

5. בבסיס הצבאי יש רשת תמיכה הכוללת אנשי מקצוע מתחום השיקום והטיפול.
6. בסיום יום העבודה המתנדבים מוסעים למערך מגורים (הוסטל) בקרבת הבסיס המאויש בצוות של מטפלים מקצועיים ומוסמכים, כנדרש על פי אמות המידה של משרד הרווחה.
7. בהוסטל נבנות למתנדבים תוכניות פרטניות לקידום אישי ותוכניות התערבות בקבוצה במגוון נושאים חברתיים טיפוליים.
8. נוסף על כך פועלים בהוסטל חוגי העשרה, תרבות ופנאי כגון מחשבים, ספורט, דרמה, אומנות ועוד.

מי זכאי להשתתף בתוכנית?

בוגרי החינוך המיוחד בני 18–25 העומדים בתנאים אלו:

1. יש להם לקות פיזית התפתחותית ומוכרים באגף לשירותי רווחה ושיקום או באגף לטיפול באדם עם אוטיזם;
2. בעלי מוטיבציה גבוהה להשתלב בהוויה הצבאית.

מהו תהליך הקבלה לתוכנית?

- יש לגשת לעובד הסוציאלי המטפל במחלקה לשירותים חברתיים באזור המגורים ולבקש הפניה לסידור חוץ-ביתי במסגרת "מגשימים חלום".
- יש לעבור ועדת השמה לסידור חוץ-ביתי ברשות המקומית.
- יש לעבור ועדת קבלה של המסגרת.
- קבלת הדיירים תתאפשר לאחר שהרשות המקומית תשלים את המסמכים הדרושים ויתואם תאריך קליטה עם המסגרת.

הכשרה מקצועית לצעירים עם מוגבלויות המתנדבים לצה"ל

תוכנית שמטרתה לאפשר לצעירים הזכאים לשיקום באמצעות המוסד לביטוח לאומי ללמוד מקצוע ולמלא תפקיד התנדבותי בצה"ל בתפקיד המשיק לתחום הלימודים.

לפרטים נוספים אפשר לפנות לגב' ענת הרפז, מנהלת תחום השיקום בביטוח לאומי, סניף פתח תקווה: anath@nioi.gov.il

8.4. שירות לאומי-אזרחי לצעירים עם מוגבלות

★ מהי הזכות?

צעירים עם מוגבלות שקיבלו פטור משירות צבאי יכולים להתנדב לשירות לאומי-אזרחי ולהשתתף בתוכניות ייעודיות.

תוכנית "עוצמה" – השתלבות צעירים עם מוגבלות בשירות הלאומי-אזרחי

◀ מהם עיקרי התוכנית?

את תוכנית "עוצמה" מפעילה האגודה להתנדבות, והיא מיועדת לצעירים בני 18–23 שקיבלו פטור משירות צבאי. תוכנית ההתנדבות פועלת ברחבי הארץ במגוון תפקידים המותאמים למתנדבים (חינוך, הדרכה, טיפול בבעלי חיים, מנהל ציבורי, בריאות ורווחה). מסגרת ההתנדבות היא של 30–40 שעות שבועיות למשך 12 חודשים.

במהלך ההתנדבות הצעירים מצטרפים לקבוצה תומכת של מתנדבים שעורכת פעילויות חברתיות וחוייטיות לאורך כל השנה. את הצעירים מובילים רכזי מתנדבים מקצועיים מעולם הטיפול או החינוך, והם שבונים תוכנית קידום אישית לכל משתתף ומשתתפת בתוכנית.

◀ מהו תהליך הקבלה לתוכנית?

1. תיאום ריאיון עם רכז האגודה להתנדבות במחוז המגורים;
2. מילוי טופס שאלון למועמדים;
3. המצאת מסמכים: א) פטור משירות בצבא; ב) אישור רפואי על כשירות לעבודה; ג) צילום תעודת זהות; ד) תמונת פספורט; ה) טופס ויתור סודיות רפואית; ו) פרטי חשבון הבנק של המועמדים;
4. השמה התנדבותית – בחירת מקום השמה ותיאום ריאיון עם המעסיקים שאליו יבואו גם הרכזים המלווים.

*מסמכים רלוונטיים נוספים: אבחון, הכרה ברווחה, זכאות לקצבת נכות, אישור אפטרופוס.

🔍 למידע נוסף יש לפנות לאגודה להתנדבות בטלפון 1-800-233-133.

תוכנית "משלבים" – השתלבות צעירים עם מוגבלות בשירות הלאומי-אזרחי

◀ מהם עיקרי התוכנית?

את תוכנית "משלבים" מפעילה עמותת גוונים בשיתוף פעולה עם משרדי ממשלה, ארגוני סיוע וארגוני התנדבות. התוכנית מיועדת לצעירים בני 18–23 מרחבי הארץ עם מגבלה מכל סוג שהוא, לרבות צעירים על רצף האוטזים, עם מגבלות פיזיות, חושיות, נפשיות, הנמכה קוגניטיבית ומוגבלות שכלית התפתחותית, המעוניינים לתרום ולהיתרם בהתנדבות לשירות לאומי-אזרחי.

במהלך השירות בתוכנית המתנדבים תורמים במקומות שירות מרכזיים בקהילה כגון מערכת החינוך, מערך הבריאות ועוד. במהלך התוכנית הצעירים עוברים מערך הכשרות המכין אותם לניהול חיים עצמאיים תוכנית זו משמשת שער לעולם העבודה והחברה ובסיס להמשך רכישת השכלה ומקצוע. במהלך ההתנדבות לשירות אזרחי-לאומי הצעירים מתגוררים בבית ההורים או במסגרת דיור בקהילה, ויש אפשרות לתרומה בקהילה במקום מגורי הצעירים.

משך התוכנית שנה או שנתיים, ולאחריהן הצעירים זכאים לזכויות של חיילים משוחררים. התוכנית פועלת ברחבי הארץ.

◀ מהו תהליך הקבלה לתוכנית?

יש לפנות למוקד עמותת גוונים *9913.

למידע בדבר תוכניות נוספות אפשר לפנות לפורום לקידום השירות האזרחי-לאומי: www.ncsforum.org.il ⓘ